

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ (ΠΡΩΤΟΝ)
ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ (ΠΡΩΤΟΝ) ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ

Εἰσαγωγή, νεοελληνικὴ ἀπόδοσις, σχόλια,
ὑπὸ τῶν πατέρων τῆς Ἱερᾶς Μονῆς
Χρυσοποδαριτίσσης - Νεζερώων

ΑΝΘΗ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ~ 12 (ΙΒ΄)

Ἐκδόσεις «ΤΗΝΟΣ»
Ἐν Ἀθήναις ~ 2010 (,βι΄)



ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὁ Γρηγόριος, ἐπίσκοπος Τουρώνης († 593), συνέγραψε τὸ περίφημον *Βιβλίον τῶν θαυμάτων τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Ἀνδρέου*¹, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν ἀρχαιότερον γνωστὸν πλήρη Βίον τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου. Τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ ἐπισκόπου τῆς Τουρώνης, καίτοι ἀναφέρεται εἰς πλῆθος ιστορικῶν περιστατικῶν τοῦ βίου καὶ τῆς πολιτείας τοῦ πολιούχου τῶν Πατρῶν, ἐν τούτοις ἐλάχιστα μόνον λέγει περὶ τοῦ ἐν Πάτραις μαρτυρίου αὐτοῦ. Τὸ γεγονὸς τοῦτο δὲν εἶναι τυχαῖον. «Δὲν διηγήθημεν», ὡς ὁ ἴδιος γράφει, «λεπτομερῶς τὸ μαρτύριον Αὐτοῦ, διότι εὔρομεν ὅτι κάποιος κατέγραψεν τοῦτο διὰ γραφῆς παραστατικῆς καὶ ὠφελίμου»². Δηλαδή, ὁ ἀποδεδειγμένου κύρους καὶ ιστορικῆς αὐθεντίας συγγραφεὺς Γρηγόριος Τουρώνης ἀνεγνώριζεν ὅτι ὑπῆρχε κάποιο φερέγγυον κείμενον, ὅπου προσέφερε ὅλες τὶς πληροφορίες περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ τέλους τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου.

1. Πρὸλ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥΡΩΝΗΣ, *Τὸ Βιβλίον τῶν θαυμάτων τοῦ μακαρίου Ἀποστόλου Ἀνδρέου*, «Ἁθῆ Εὐσεβείας, 10», ἐκδ. «Τῆνος», Ἀθῆναι, 2008.

2. *Αὐτόθι*, σ. 141.

Τὸ κείμενον αὐτό, τὸ ὁποῖον ὡς καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ εἵδους αὐτοῦ ὀνομάζεται *Μαρτύριον*¹, διεσώθη ὑπὸ δύο μορφάς: ὡς ἡ *Ἐπιστολὴ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων τῆς Ἀχαΐας*², καὶ ὡς τὸ *Μαρτύριον (πρῶτον)* τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, παθόντος ἐν Πάτραις.

Ἀρχαιότερον τῶν δύο τούτων κειμένων εἶναι τὸ ἀνὰ χεῖρας σήμερον ἐκδιδόμενον *Μαρτύριον (πρῶτον)*, κατὰ τοὺς ἐρευνητάς, τὸ ὁποῖον, κατ' αὐτούς, εἶχεν ὑπ' ὄψιν του καὶ ὁ Γρηγόριος Τουρώνης³. Δυστυχῶς, ὅμως, ἕως σήμερον αὐτὸ ἐλάνθανε τῆς τοπικῆς ἀγιολογικῆς ἐρεύνης, παραμένον ἄγνωστον εἰς τὰς σειρὰς τῶν ἐλληνικῶν πατερικῶν ἐκδόσεων, ἀλλ' ἀναφερόμενον ἐνίοτε εἰς ὑποσημειώσεις ἐπιστημονικῶν μελετῶν. Ἐξ αὐτοῦ μᾶλλον προῆλθε καὶ τὸ προαναφερθέν, ἐξ ἴσου ἀρχαῖον, κείμενον τῆς *Ἐπιστολῆς τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων τῆς Ἀχαΐας*.

Βεβαίως, ὡς παρατηροῦν οἱ εἰδικοί, οἱ παροῦσες μορφές τῶν ἀρχαίων τούτων ἀγιολογικῶν πηγῶν περὶ τοῦ σταυρικοῦ τέλους τοῦ Πρωτοκλήτου εἶναι μεταγενέστερες μεταγραφές, πλησιάζουσιν ἴσως τὴν ἐποχὴν τοῦ Γρηγορίου Τουρώνης. Ὅμως, ἡ ἔννοια τῆς μεταγραφῆς ἐκείνης οὐδόλως ἄπτεται τῶν ἱστορικῶν πληροφοριῶν· ἀπλῶς ἐπενδύει ἐπὶ τὸ θεολογικῶς ἀκριβέστερον τὰ προσευχητικὰ ἢ ἀπολογητικὰ στοιχεῖα τοῦ κειμένου – μία συνή-

1. Πρβλ. *Τὰ Μαρτύρια τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν*, ἐκδ. ΕΠΕ, Θεσσαλονίκη, 1978.

2. Πρβλ. *Ἐπιστολὴ τῶν πρεσβυτέρων καὶ διακόνων τῆς Ἀχαΐας*, «Ἄνθη Εὐσεβείας, 3», ἐκδ. «Τῆνος», Ἀθήναι, 1995.

3. Πρβλ. J.-M. PRIEUR, *Acta Andreæ*, «*Corpus Christianorum, Series Apocryphorum*, 6», ἐκδ. «Brepols-Turnhout», [Βρυξέλλαι], 1989, τ. I, σ. 13-14.

θης καὶ ἀναγκαία πρακτικὴ διὰ τὴν ἐποχὴν⁴. Ὡς πρὸς τὰ ἄλλα, ὅλοι ἀναγνωρίζουν τὴν ἱστορικότητα τῶν παρεχομένων πληροφοριῶν⁵.

Ἡ ΠΑΡΟΨΑ ἜΚΔΟΣΙΣ

Τὸ *Μαρτύριον* (πρῶτον) ἐξεδόθη ἀρχικῶς μὲν ὑπὸ τοῦ M. Bonnet – ὡς *Martyrium Andreæ Prius* (BHG 96) – ἐν Λειψία τὸ ἔτος 1898⁶, ἀργότερον δὲ ὑπὸ τοῦ J.-M. Prieur – ὡς *Martyrium Prius* – ἐν Βρυξέλλαις τὸ ἔτος 1989⁷. Διασώζεται εἰς τοὺς κάτωθι κώδικας⁸:

(Κῶδιξ Ἀριθμὸς Φύλλα Χρονολογία)

- Βατικανοῦ, gr. 807, φ. 312β-315β, Θ'-Ι' αἰ.
- Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης-Ἀθηνῶν (ἐκ τοῦ ἐν Κωνσταντινου-

4. Πρβλ. Π. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τ. Α', ἐκδ. Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη, 1976, σ. 309.

5. Πρβλ. ἈΘ. ἈΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ, «Ὁ ἀπόστολος Ἀνδρέας στὴν ἐξωβιβλικὴ γραμματεία», *Πρακτικὰ Θεολογικῆς ἡμερίδος: «Ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας»* (19-11-2005), ἐκδ. Ἱ. Μητροπόλεως Πατρῶν καὶ Ἱ. Ναοῦ Ἀγίου Ἀνδρέου - Πατρῶν, Πάτρι, 2005, σ. 17-67 || J.-M. PRIEUR, *Acta Andreæ*, τ. I-II, σ. 14-17, 675-683 || Π. ΧΡΗΣΤΟΥ, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τ. Β', ἐκδ. Πατριαρχικοῦ Ἰδρύματος Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη, 1978, σ. 303.

6. M. BONNET, *Acta apostolorum apostographa*, τ. II, 1, Lipsiæ, 1898, σ. 46-57 (ἐπανέκδοσις, Darmstadt, 1959, σ. 673-703).

7. J.-M. PRIEUR, *Acta Andreæ*, τ. II, σ. 684-703.

8. Εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ κειμένου ὁ μὲν BONNET ἐβασίσθη ἐπὶ δύο κωδίκων, ὁ δὲ PRIEUR ἐπὶ ἑξί. Ἀκολουθοῦντες, εἰς τὴν παροῦσαν ἐκδοσιν, τὸ κριτικὸν κείμενον τοῦ J.-M. PRIEUR, διωρθώσαμεν αὐτό, εἰς πλεῖστα ὅσα σημεῖα θεωρήσαμεν τοῦτο ἀναγκαῖον.

- πόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου), 245, φ. 1-8, Ι' αἰ.
 • Ἐσχοριὰλ (Μαδρίτης), Σ III 9, ΙΑ' αἰ.
 • Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης-Ἀθηνῶν, 1027, φ. 114-118β, ΙΒ' αἰ.
 • Ἀγίας Πετροῦπόλεως, gr. 94, φ. 58-63β, ΙΒ' αἰ.
 • Ἱ. Μονῆς Κουτλουμουσίου-Ἀγίου Ὁρους, 176, φ. 30-37, 1438 μ.Χ.
 • Ἱ. Μονῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης-Σινᾶ, gr. 535, φ. 52-60, ΙΓ' αἰ.

Ὡς ἡ πληροφορία, ὅπου προσφέρονται ὑπὸ τοῦ σήμερον τὸ πρῶτον ἐκδιδομένου ἐν Ἑλλάδι ἐκδιδομένου κειμένου, δὲν ἀφίστανται ἀσφαλῶς ἐκείνων, ὅπου παρέχει ἡ ἐπιστολὴ τῶν κληρικῶν τῆς Ἀχαΐας. Ὅμως, ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο αὐτῶν αὐθεντικῶν πηγῶν καθιστᾷ εἰς ἡμᾶς βεβαιωτέραν τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν περὶ τοῦ μαρτυρικοῦ τέλους τοῦ Πρωτοκλήτου. Διὰ τοῦτο, εἰς τὴν παροῦσαν ἔκδοσιν, ἐκτὸς τῆς νεοελληνικῆς ἀποδόσεως, προστίθενται σχόλια τινά, διὰ τῶν ὁποίων ἐμφαίνεται ἡ συμφωνία τῶν πηγῶν.

Ἀρχιμανδρίτης Νικόδημος,
 Ἱερὰ Μονὴ Παναγίας
 Χρυσοποδαριτίσσης - Νεζερῶν.